

Vörösmarty Mihály

Romantika:

- XIX. század egészére jellemző korstílus
- Irodalomból indult ki és innen terjedt át a többi művészeti ágra
- Eredete: román (francia szó) -> kalandos, érdekes
- Jellemzői:
  - Elképzelt, fiktív világba menekül a szerző a csalódások elől
  - Lehet távoli, egzotikus vidék, a cselekmény ide orientálódik (egzotizmus, orientalizmus)
  - Gyakori témája: dicsőséges történelmi múlt, melyet szembeállít a jelen kiábrándító valóságával
  - célja a nemzet összefogásának erősítése, nemzet tudat ébresztése
  - Szereplői:
    - Eltúlzott, szélsőséges tulajdonságokkal rendelkeznek (vagy mindenben tökéletesek vagy teljesen romlottak)
  - Jellemkontraszt, így a történet a jók és gonoszok harcára épül
  - Több szálon futó történetek, váratlan fordulatok
  - szélsőségesen nagy érzelmek (szerelem, gyűlölet)
  - Elődjé a Sturm und Drang és a szentimentalizmus
  - Jellemző eleme: táj, természet leírása
  - Központjában a boldogság keresése áll

Élete:

- 1800: Nyék (Fejér megye)
- Szegény családból származott, apja uradalmi birtokon dolgozott
- 9 gyermeket neveltek
- 1817: meghalt édesapja, Perczel Sándor gyermekeinek nevelője lett
- Perczelék Pesten laktak, támogatták
- Filozófiai és jogi tanulmányok
- Perczel Etelka (Adél): beleszeretett
- Első szerelmes verseit neki címezte
- Elhagyta Perczelék házáat
- 1822-ben Görbőre költözött: joggyakornok
- Habsburg ellene mozgalommal került kapcsolatba
- Diplomája megszerzése után Pestre költözött, írással foglalkozik
- első sikere: 1825: Zalán futása (eposz, honfoglalásról szól)
- Pályája elején prózai műveket írt:
  - Cserhalom
  - A délsziget
  - A két szomszédvár
- Tudományos Gyűjtemény és Koszorú szerkesztője
- 1830: Akadémia tagja lett
- II. reformországyűlés kudarca-> Szózat megírása
- Inkább a líra műfaja fele fordult
- 1841 Csajághy Laura (20 éves): összeházasodtak (Laura-versek)
- Az 1848-as forradalmi hullám magával sodorta, bár a forradalom szervezésében nem vett olyan részt, mint Petőfi, mert 1840-es években csappant népszerűsége
- Forradalmi kormány tagjává választották
- Bujdosott a szabadságharc után, Szegeden, Aradon és lelkiileg megviselte -> fizikailag legyengült

- Utolsó évei: haldoklás, elveszette életkedvét
- 1855-ben meghalt
- Temetése a függetlenségért folytatott tiltakozássá vált

Művei:

- **Szózat:**
  - Keletkezése:
    - II. reformkori országgyűlés elkeseredett hangulatában ad hitet, reményt a magyaroknak
  - A cím szónoki beszéd, felhívás az egész nemzethez, nem tartalmaz Istenhez szóló fohászt, ezért a műfaja óda
  - Nem prófétai szerepben, hanem költőként emeli fel szavát a nemzet érdekében
  - Szerkezete:
    - 2 versszak: keret
    - 3 versszak: múlt
    - 4 versszak: jelen
    - 3 versszak: jövő
    - 2 versszak keret
    - Szimmetrikus, klasszikus a szerkezete
    - keret versszak:
      - A vers a magyaroknak szóló felszólítással indul, melyben a költő, a haza iránti kitartó hűségre buzdít
      - Az érvei romantikus ellentéteken alapulnak, melyek az élet végpontjait jelölik meg
      - A hazához kötnek gyökereink, s aki nem ragaszkodik szülőföldjéhez, a világ minden táján idegen marad
      - A költő szerint a nemzet életét a sors, a szerencse, a véletlen irányítja, azaz nem tartja bűnösnek a német, mint Kölcsey
    - 3-4-5. versszak:
      - dicsőséges **múltból** a honfoglalást, Hunyadi győzelmeit és a szabadságért folytatott harcokat emeli ki, a hangulat fennkölt, ünnepi, a költőt büszkeség járja át
      - Hangulatteremtő eszközei:
        - költői jelzők
        - archaikus formák
        - Anafora: Sor elejére kiemelt nyomatékos ismétlés (ez; itt)
      - Az ismétlések a nemzeti büszkeség érzését erősítik
    - A **jelen** egyenes folytatása a múltnak, dicső és nagyszerű
      - Vörösmarty szerint a nemzet a sors kezében van és a nehéz idők nem a bűnök miatt következnek be.
      - Szemlélete hasonlít az ókori görög tragédiákéhoz.
      - A magyarság minden szenvedés ellenére életben tudott maradni.
      - Ellentmondásos a költő hangulata a nagyvilághoz, még a keretversszakokban a nagyvilág ellenség volt, a vers közepén tőle vár igazságszolgáltatást.
      - A jelent bemutató szakaszok egyre határozottabbak
      - A költő érvekkel akarja meggyőzni a magyarságot a haza iránti hűségre
      - Azokra az áldozatokra utal, akiknek vére a hazáért folyt, és lehetetlennek véli, hogy minden hiábavaló volt, sok romantikus eszközzel teremti meg a feszültséget: ismétlés, ellentét, költői jelzők
    - A **jövő** választási lehetőségeket kínál

- Vagy a jobb kor jön el, vagy a nagyszerű halál, de egyik lehetőség sem tragikus még a pusztulás is felemelő akkor, ha népünk kivívja mások tiszteletét
- A költő víziója a nemzet élesztésének célját szolgálja
- Cselekedni kell, hogy a vérben úszó otthon helyett, a vágyott jobb kor következzen el
- Romantikus jelzői eszközök teszik szemléletesebbé változatossággá
- A záró versszakok a kérést parancssá erősítik
  - A felszólító igealak a versszak elejére kerül
  - A névszói formákat pedig igék váltják fel, így a statikus állóképet egy mozgalmassabb cseréli fel, mely a cselekvő személyére is vonatkozik
  - Ezzel a befejezés optimista végkicsengésűvé válik

• Csongor és Tünde:

- 1830-ban írta pályája elején
- Forrása: Gergyai Albert (XVI. század) széphistóriája
- népmesei változat készült
- Alapkérdése: Mi a boldogság? Mi az élet értelme, célja?
- Műfaja: drámai költemény és filozófiai mesedráma (romantikus műfaji keveredés)
- szerkezete szimmetrikus:
  - Csongor kertje
  - Hármás út vidéke
  - Hajnal palotája
  - Hármás út vidéke
  - Csongor kertje
- találkozik három vándorral:
  - Kalmár: gazdagságban látja az élet értelmét
  - Fejedelem: hatalomban, dicsőségben látja az élet értelmét
  - Tudós: tudásának gyarapításában látja az élet értelmét
- Mind a hárman kudarcot vallanak

• Gondolatok a könyvtárban

- Filozófiai elmélkedés, mely egy zaklatott belső vita formájában jelenik meg
- A költő vívódását a kérdések és válaszok jelenítik meg
- A gondolkodás folyamatát a könyvek látványa indítja el, és a konkrét valóságtól eljut a legáltalánosabb filozófiai kérdéséig -> az élet értelmének kereséséig
- A vers első fele kétségbeesett, reménytelen, míg a második egyre bizakodóbbá válik
- Szerkezete:
  - Első rész:
    - A könyveket lommal azonosítja
    - Ellentétbe állítja egymással a könyvek anyagát és tartalmát, az eldobált rongyok melyből könyvek készültek, a társadalom bűneit, igazságtalanságát hordozzák, míg a rájuk írt szavak törvényről, jogról, igazságról beszélnek
    - Ha ennyire különbözik egymástól a valóság és az ideál, akkor nincs is értelme az eszményeket kergetni, a tudományokra szánt idő felesleges léhaság
    - Romantikus ellentétpárookra épül -> hangulat feszültté válik
  - Második rész:
    - Kétségbeesést mondhatja ki a költővel
    - Előrébb vitték az emberiség fejlődését
    - A gúnyos válasz a társadalmi ellentétekre hívja fel a figyelmet

- A tudomány egyeseknek csak szenvedést és elnyomást hozott
  - Harmadik rész
    - Logikusan következik az előző válaszból:
    - el kell-e pusztítani a tudomány eddigi eredményét
    - Úgy érzi, hogy a tudósok és bölcsek értékeke teremtettek és sok áldozatot hoztak, hogy az ismereteket az utódokra hagyják, ezért bűn volna az értéket az értéktelennel elpusztítani
    - Az „Oh nem, nem!” felkiáltás fordulatokat teremt.
  - Negyedik rész:
    - Egyre inkább felülkerekedik kétségein, és érvekkel bizonyítja, hogy van oka reménykedni
    - Az első érve Amerika, ahol kihirdették már, hogy minden ember egyenlő
    - Egyetlen sötét folt: feketék jogainak megtagadása
    - Második érve a modern kor felvilágosult szelleme, ami értelmes célokat tűz ki maga elé
    - Igazságért, szeretetért, testvériségért érdemes fáradozni
    - Bibliai Bábel példájával igazolja, hogy a kitartás és szorgalom eredményekhez vezet
  - Befejezés:
    - reformkori válasz
    - Az egyetlen neme cél a haza felvirágoztatása lehet
- **Költészete a szabadságharc bukása után:**
    - Stílusa: szélsőségesen romantikus
    - Szabadságharc után lassú haldoklás, mert elvesztette életkedvét
    - Alig néhány műve született
    - A jövőben semmi biztatót nem látott
  - Előszó:
    - Három rege címen írta, utólag az előszót, de ez önálló műként vált ismertté
    - Tudatos szerkezetű
    - Mindhárom időszakot magába foglalja, a kompozíciót az évszakok váltakozása teremti meg
    - A tavasz képeivel indul és ezzel is zárul, így egy teljes év körforgását ábrázolja
    - A nyitó és záró képek azonban nagyon különböznek egymástól
    - Első szakasz: reformkor
      - A reformkor és a tavasz közös tulajdonságait emeli ki, mindkettő a reménykedés korszaka, új értékek születése, lázas tevékenység időszaka
      - Legjelentősebb költői képe: megszemélyesítés
      - A természet mozgalmassá válik
      - Hangulata ünnepi, optimista, bizakodó
    - Második szakasz:
      - A nyár a forradalom napja
      - Nyáron érik be a tavasz termése, ahogy a reformkor eredményeit a forradalom aratja le, megvalósulnak a tervek, célok, amelyek az előző évszakban megszülettek
      - Romantikus költői túlzással szemlélteti a jelentőségét, ellentétpárok (mélység-magasság)
      - Hangulat: felfokozottabb
    - Harmadik szakasz
      - Ősz, szabadságharccal azonosítja

- Elpusztítja az előző évszakok eredményei, ahogy a szabadságharc lerombolja a forradalom vívmányait
    - Áradó indulatok a tetőpontra hágnak, soráthajlások árulkodnak az érzelmek fékezhetetlenségéről
    - 2 megszemélyesítés köré épül: vész, nyomor
    - Fogalmait emberi tulajdonsággal ruházza fel
    - Legfontosabb eleme a költői túlzás -> szörnyű vérengzés
    - Harcok után a települések kiszolgáltatottságát a nyomor fogalmával jellemzi
  - Negyedik szakasz:
    - Jelen, tél
    - A tempó az ismétlések hatására lelassul
    - Ráirányítja a figyelmet a korszak fő jellemzőire:
      - lelkesedés hiányára, félelem csendjére, értékek pusztulására
    - Föld megszemélyesítéssel folytatódik, mely csalódott az emberben, mert szabadságát nem tudta kivívni
  - Ötödik szakasz:
    - Jövő, tavasz
    - Nem lesz ugyanolyan, mint volt, csak hazudják a jókedvet
    - Végkicsengése pesszimista
- **A vén cigány:**
- Vörösmarty hattyúdala, mert összegző mű és utolsó versei közül a legátfogóbb, legmélyebb gondolatokat tartalmazza
  - Szerkezete:
    - refrénes
      - Utolsó versszak kivételével minden strófa megegyezik
  - A cím metaforája a refrén sorokban állandóan visszatér, a költő önmagát azonosítja a cigánnyal, mert egyformán dalolnak, ugyanúgy kiközösítettek
  - Az ismétlődő sorok keserűséget árasztanak, mert arra buzdítja magát, hogy fojtsa borba bánatát, ne törődjön a gondokkal, mert nincs értelme
  - Kívülről 3. személyben önmagát buzdítja
  - Ez az önmegszólító verstípus
  - Szerkezete:
    - Egyre táguló fogalomköröket ábrázol
    - A perspektíva kiszélesedik, így önmagától fokozatosan eljut a világűr távlatáig
    - Első versszak:
      - Saját helyzetét mutatja be
      - Élete értelmetlenné vált a szabadságharc bukása után
      - Gúnyosan a beletörődésre ösztönzi magát
    - Második versszak:
      - A feszültség egyre fokozódik, a szabadságharcot a vetés metaforájával jeleníti meg, melyet elpusztított a jég verése
      - Hasonlataiban a természeti katasztrófákat saját lelki állapotával veti össze
    - Harmadik versszak:
      - A pusztítás az egész világra kiterjeszti
      - Hatást keltő eszközei a hangulatutánzó szavak, melyek kellemetlen, erőteljes hangzásukkal a szörnyűséget keltik
      - Az igékkel teszi mozgalmassabbá
    - Negyedik versszak:
      - A teret a túlvilág síkjaira is kiterjeszti

- Akusztikai elemek a hatást keltő elemek, melyek félelemről, fájdalomról árulkodnak
- Végig kérdő mondatok alkotják, melyek bizonytalanságról árulkodnak
- Ötödik versszak:
  - Időben tágitja ki a perspektívát
  - Bibliából és mitológiából a szenvedések történeteit idézi fel, főleg hallásra ható képek segítségével, mintha ezzel igazolná, hogy az emberiség egész múltja fájdalomból áll
  - Hangulati mélypont
- Hatodik versszak
  - Világűr távlatából szemléli a pusztuló Földet
  - Noé bárkája a jövő ígérését hozza
  - A vízözön megtisztítja a világot a bűnöktől
- Hetedik versszak
  - Visszavonja korábbi állításait
  - Átértékeli költői feladatát és úgy érzi, akkor lesz érdemes ismét alkotni, ha eljön az új világ
  - Így a mű végkicsengése optimista

Klasszicizmus	Romantika
Ókori példák felelevenítése	Nemzeti múlt dicsősége
Értelem az érzelmek felett (Alapja: racionalizmus)	Érzelem elsődleges
Szabályosság, szimmetria, rend jellemzi	Műfaji keveredés
Ókori klasszikus műfajok: óda, dráma, eposz	Sok költői kép szemléletesség, ellentét
Időmértékes verselés	Szabálytalan versformák
Cél: örök érték közvetlen tanítása	cél: nemzeti tudat ébresztése, cselekvésre ösztönzés